

1. Potochnyi arkhiv Departamentu ahrarnoi osvity, nauky ta doradnytstva Ministerstva ahrarnoi polityky Ukrainy. Statystychnyi zvit pro kilkisnyi sklad navchalnykh zakladiv ahrarnoho profilu v Ukraini u 2008 rotsi. – Sichen 2009. Ark. 1-2.
2. Zabezpechuvaty yakist osvity. – Ahrarnyi tyzhden. - № 10 (096). – 23.03.09 – 29.03.09. – S. 9.
3. Rozhen A. Vid ekonomiky rynkovoї do ekonomiky ... biolohichnoi, abo chomu Natsionalnyi universytet z ahrarnoho peretvoruietsia v Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. – Dzerkalo tyzhnia. - № 41 (720). – 2008, 1-8 lystopada. – S. 1, 13.
4. Karpenko O. Universytet XXI stolittia ta yoho rektor. – Silski visti. – 2008, 7 lystopada. - № 132 (18264).
5. Tam samo.
6. Bolonskyu protsess dlia fermerov. – Zerkalo nedeli. - № 41 (720). – 2008, 1 noyabria. – С. 13.

Хвист В.О.

НУБиП України : история и перспективы развития.

В статье освещаются этапы и особенности интеграции флагмана аграрного образования и науки в Украине – НУБиП Украины – в мировую систему высшего образования. Постановлением Кабинета Министров Украины от 30 октября 2008 г. ему предоставлен исследовательский статус, который дает возможность превратить Киевский центр университета в сердцевины большого научно-образовательного комплекса, в который вошли бы учебные, исследовательские и производственные структуры разных уровней.

Ключевые слова: аграрное образование, университет, Болонский процесс.

Hvist V.O.

NUBiP of Ukraine: history and prospects of development.

In the article the stages and features of integration of leader of agrarian education and science are illuminated in Ukraine – NUBiP of Ukraine – in the world system of higher education. By resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine from October, 30 of 2008 research status, that gives an opportunity to convert the Kyiv center of university into the core of large scientifically-educational complex that the educational, research and productive structures of different levels would enter, is given him.

Keywords: agrarian education, university, Bolonsky process.

УДК 371.622

С.С. Коломієць

МУЗЕЙНА СПАДЩИНА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті показано історичні витоки, процес розвитку та сучасний стан музейного будівництва в одному із провідних вищих навчальних закладів України аграрного профілю – Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Схарактеризовано особливості та окреслено значення наявних музейних інституцій в культурно-просвітницькій та науково-організаційній роботі. Відмічено місце ініціаторів та активних учасників музейного будівництва в університеті

Зазначено роль музеїв навчального закладу у навчально-виховному процесі. Варто зазначити, що вузівські музеї мають високий моральний потенціал в справі виховання студентської молоді, тому керівництво університету завжди приділяло розвитку музейної справи належну увагу, надавало необхідну допомогу в справі зміцнення її матеріальної бази.

Ключові слова: Національний університет біоресурсів і природокористування України, музеї університету, музейництво, експонати.

[Музеї \(від грец. *μουσῆιον* — святилище муз\) — навчально-дослідницькі і навчально-просвітницькі заклади, які збирають, вивчають, зберігають і популяризуєть пам'ятки природничої історії, матеріальної і духовної культури — першо-джерела знань про розвиток природи й людського суспільства \[1\].](#)

[Історія музеїв України як особливого типу наукових установ з функціями охорони та вивчення пам'яток культури й історії припадає на початок ХІХ ст. Із зародженням музеїв у часі збігається становлення наукових історичних дисциплін, археології й етнографії зокрема. У 1807 р. постає Музей красних мистецтв і старо-житностей при Харківському університеті \(1805 р.\).](#)

[Заснування музейного осередку Київського університету \(1834 р.\) було пов'язане із розкопками фундаментів Десятинної та Іриненської церков, залишків Золотих воріт тощо. Виявлені археологічні знахідки давньоруської доби \(полив'яні кахлі, голосники, фрагменти](#)

мозаїк і фресок, глиняний посуд, хрести та дзвони, кінська зброя та ювелірні вироби) археолог К. Лохвицький, котрий став засновником музею, подарував університетові.

На базі Київського університету функціонували Музей красних мистецтв, зоологічний та мінералогічний кабінети. Вони мали переважно прикладний навчально-характер і підпорядковувалися відповідним кафедрам університету. Дещо ширшою, частково навіть публічною, була діяльність мінц-кабінету*, який на початку ХХ ст. нараховував близько 60 тис. одиниць.

В історії створення університетських музеїв важливу роль відіграли відомі діячі науки – історики, археологи, етнографи, мистецтвознавці: Г. Успенський, В. Каразін, О. Потебня, М. Костомаров, М. Максимович, В. Антонович, М. Біляшівський, В. Данилевич та ін.

У середині ХІХ ст. починають функціонувати музеї Новоросійського університету (Одеса), а також музеї при університетах у Львові та Чернівцях. У 1872 р. започатковується музей при Київській духовній академії, а 1908 р. – при Ніжинському історико-філологічному інституті ім. князя О. Безбородька [2, 88б.].

З виникненням університетських музеїв зростає інтерес до пам'яток історії, культури і побуту того краю, на території якого університет був розташований. Визначається науковий підхід до комплектування колекцій – розробляються і розповсюджуються спеціальні анкети і програми, вперше впроваджуються експедиційні форми дослідження і збирання пам'яток місцевої історії та побутової культури.

Наприкінці ХІХ ст. економічний розвиток Росії набирає швидких темпів, інтенсивно розвиваються всі галузі, у т.ч. і сільське господарство. Разом з тим скрізь відчувалася гостра нестача інженерів, техніків, агрономів, тому у 1898 р. відповідно до рішення імператора Миколи ІІ був створений Київський політехнічний інститут (КПІ) з чотирма відділеннями – механічним (109 студ.), інженерним (101 студ.), хімічним (63 студ.) і сільськогосподарським (87 студ.).

Саме з сільськогосподарського відділення КПІ почалася історія одного із провідних аграрних вузів світу – Національного університету біоресурсів і природо-користування (НУБіП України). Разом з цим і витоки музейної справи, бачимо у сільськогосподарському відділенні КПІ. Це був зоологічний музей, створений при зоологічній лабораторії, яку очолив професор Ю.М. Вагнер [3].

У книзі «Отчет о состоянии Киевскаго Политехническаго Института императора Александра ІІ за 1899 г.» знаходимо, що під час будівництва корпусів КПІ, велике значення мала діяльність Будівельної комісії, активним учасником якої був Ю.М. Вагнер. Доречно відмітити, що за доби Української Держави П. Скоропадського, він був міністром праці [4].

Приїхавши до Києва, в червні 1898 р., Ю.М. Вагнер разом з препаратором М.С. Очаком енергійно заходився виготовляти різні препарати та прилади. Одночасно з цим, проводилось за кордоном замовлення колекцій для музею. Незабаром на допомогу Ю.М. Вагнеру було призначено перших лаборантів – Г.Ф. Арнольда і А.Г. Лебедева (згодом професор, завідувач кафедри зоології та ентології КПІ, КСГІ, КЛГІ).

Ю.М. Вагнер вивчав досвід роботи Вищої сільськогосподарської школи в Берліні, сільськогосподарського відділення та дослідної станції в Галле, сільгосп-академії в Штутгарті, з метою збору музейних колекцій відвідав зоологічну станцію м. Вілафранке (Іспанія), власноручно зібрав колекцію на Середземному морі. А.Г. Лебедева було відряджено на Київщину та Поділля для збору матеріалу переважно із шкідливих комах. Привезені з цих мандрівок матеріали та колекція тварин, зібраних В.А. Караваєвим на о. Ява в Індонезії, разом з матеріалами, придбаними за кордоном у Г. Фрича, О. Штаудингера та ін., виявились настільки великими, що на їх монтаж, визначення і формування систематичних збірок витрачався не тільки весь вільний від занять зі студентами денний час, але й всі вечори і навіть ночі [5].

* Мінц-кабінет (від нім. *münze* – монета і *kabiet* – кабінет) — приміщення, в якому зібрані монети і медалі.

У 1902 р., оглядаючи експонати зоологічного музею, тогочасний міністр фінансів С.Ю. Вітте звернув увагу на їх величезну кількість і різноманітність, які за браком та непридатністю шаф неможливо було розташувати належним чином. На прохання Ю.М. Вагнера міністерство дозволило придбати від фірми «Артур Копель» (м. Берлін) сім спеціальних залізних шаф ціною 9890 крб. [6]

З перших років існування зоологічний музей відіграв важливу роль у тодішній вузівській освіті та науці. До роботи були залучені студенти, серед яких і виникла думка утворити «Гурток натуралістів». Особливого розквіту діяльність гуртка припадає на 1908–1921 рр., коли члени гуртка заснували власне виробництво і почали випускати збірник «Природа України» (1910-911 рр.). З членів цього гуртка вийшла ціла група відомих вчених, зокрема О.А. Яната (видатний вчений-ботанік, у 1922 р. завідувач кафедри сільськогосподарської ботаніки КСП), І.М. Щоголів (декан агроно-мічного факультету КПП, КСП, завідувач кафедри захисту рослин) та ін.

Навколо «Гуртка натуралістів» утворилася і «Українська термінологічна комісія», в якій головними діячами були О.А. Яната, С.Ф. Веселовський (згодом ректор КПП, професор КСП, КВЗІ, видатний вчений економіст, репресований у 1930-х рр.) та І.М. Щоголів. Комісія поставила собі за мету зібрати українські народні назви різних тварин та рослин.

Активну участь у становленні і функціонуванні зоологічного музею брали: інженер П.Г. Городецький, яким придбано колекції шкур туркестанського козла та барана, тигра, дикого кабана та шкурки різних птахів; А.А. Шумер – шкурки птахів з околиць м. Києва; А.О. Графтію – під час науково-промислової експедиції на Мурманському узбережжі зібрав близько 100 зразків північних тварин, у т.ч. шкури північної акули, гренландської нерпи, пещя, скелет північного оленя та ін.; В.А. Караваєва – колекцію «Риби Чорного моря».

А.Г. Лебедев зібрав великі матеріали під час експедиції до Мурманської біоло-гічної станції, Закарпатського краю, Кавказу, Закавказзя та подорожей до Криму. Особливо значних розмірів досягли зібрання різних видів комах. До цінних надбань музею треба віднести велику колекцію твердокрилих І.Г. Гохгута, яку А.Г. Лебедеву пощастило придбати у педагогічного музею Київської округи.

На жаль, експонати колекцій музею за період 1919-1921 рр., коли не можна було дістати ні нафталіну, ні сірчаного вуглецю, значно попсувались. Були пошкоджені формалінові та спиртові препарати: перші – від морозу зимою, другі – від висихання, коли повідставали кришки. За цього скрутного для музею часу не обійшлося і без крадіжок – зникло багато різноманітного обладнання, посуду, мисливська рушниця та багато іншого.

Станом на 1923 р. в зоологічному музеї нараховувалося біля 350 сухих, понад 1200 спиртових та формалінових препаратів, 450 опудал ссавців та птахів, більше 100 скелетів та черепів, понад 100 гнізд і більше як 700 пташиних яєць, понад 200 скриньок з систематичними та біологічними збірками для демонстрацій на практичних заняттях. З інших колекцій потрібно відзначити збірку місцевих лускокрилих, яка містила досить багато видів, в т.ч. і рідкісних.

В перші десятиліття існування лабораторії, яка згодом перетворилася на кафедру, відбувались такі зміни персонального складу: весною 1911 р. за політичними мотивами залишили роботу Ю.М. Вагнер та лаборант Г.Ф. Арнольд. На їх місце з осені того ж року було тимчасово запрошено приват-доцента університету ім. Святого Володимира (нині КНУ ім. Т.Г. Шевченка) В.П. Поспелова для читання курсів загальної зоології та зоології хребетних і лаборанта цього ж університету І.І. Шмальгаузена (згодом видатний порівняльний анатом, академік АН СРСР) для проведення практичних занять із зоології хребетних. З січня 1912 р. його змінив ґрунтознавець київського губернського земства М.П. Флоров (з 1918 р. – керівник Секції Ґрунтознавства Сільськогосподарського наукового комітету України, яка виконувала функції координаційного центру з наукових досліджень ґрунтознавства). На початку того ж півріччя кафедру зоології за конкурсом очолив професор Томського університету М.Ф. Кашенко (згодом декан агрономічного факультету та один з перших академіків Всеукраїнської академії наук).

М.П. Флоров на початку 1913 р. залишив роботу і на посаду лаборанта було запрошено видатного ученого іхтіолога Д.Є. Белінга (згодом професор КСГІ, КВЗІ-КВІ, КЛГІ), який пробув на цій посаді до середини 1915 р. Від осені 1915 р. посаду лаборанта зайняв М.П. Акімов, який залишив роботу у 1918 р. З осіннього семестру того ж року цю посаду зайняв С.І. Оболенський, який пробув до весни 1920 р., а після нього лаборантом було призначено Ф.Г. Добржанського. Всі зазначені вище особи, крім виконання лаборантських обов'язків, вели також і практичні заняття зі студентами по зоології хребетних, всі ж інші відділи зоології та дослідна ентомологія проводились під керівництвом А.Г. Лебедева, який на початку 1921 р. очолив кафедру зоології та загальної ентомології.

З інших членів персонального складу лабораторії слід згадати препаратора М.С. Очака, який у 1909 р. перейшов на роботу до Природничо-історичного музею в м. Сімферополі, та С.Д. Лункіна, що зайняв цю посаду у 1913 р. та залишив її разом з професором М.Ф. Кащенком.

У 1930 р. на базі лісових факультетів Київського сільськогосподарського інституту (КСГІ) та Харківського сільськогосподарського інституту було створено Київський лісгосподарський інститут (КЛГІ), і кафедра зоології разом із зоологічним музеєм розмістилася у новозбудованому приміщенні (1-й навч. корпус НУБіП України). Професор А.Г. Лебедев очолював кафедру та займався розбудовою музею до кін. 30-х рр. ХХ ст. На жаль, більш детальної інформації про розвиток зоологічного музею в період з 1923 до 1941 рр. у нашому архіві не збереглося [7].

З початком Великої Вітчизняної війни, КЛГІ було евакуйовано до Воронежу, а звідти у Советськ. Під час війни згорів архів, який знаходився в 1-му навчальному корпусі. Сам корпус було сильно зруйновано, і в результаті від прекрасного зоологічного музею збереглося лише декілька експонатів довоєнного часу, які й сьогодні знаходяться в музеї. З 1952 р. і до кінця 1990-х рр. його відновленням зайнялися О.О. Салганський (з 1967 р. професор кафедри лісівництва та мисливство-знавства) [8, 67] та навчальний майстер С.М. Славков. Музей змінив свою назву та почав називатись *музеєм лісових звірів та птахів*. Колекції для нього збиралися фактично заново. В 2006 р. наказом ректора музею лісових звірів та птахів введено до штатного розпису кафедри біології лісу та мисливствознавства як *навчальну лабораторію «Музей лісових звірів та птахів ім. О.О. Салганського»* [9]. На даний час завідує музеєм асистент кафедри біології лісу та мисливствознавства А.В. Сагайдак. До роботи в музеї залучаються студенти, які вчаться виготовляти і відновлювати, пошкоджені часом, експонати – чучела тварин та птахів.

Підготовка вченого-агронома передбачає вивчення такої дисципліни, як ґрунтознавство та геологія. Створення *музею ґрунтознавства* розпочалося на кафедрі загального хліборобства сільськогосподарського відділення КПІ, де цей предмет викладався, і яку очолював з 1898 р. до звільнення за політичними мотивами у 1911 р. професор Д.В. Ключарьов, а з 1912 р. професор В.В. Колкунов. У 1922 р. доцентуру ґрунтознавства було перетворено на кафедру, яку очолив професор Ф.І. Левченко.

Перші колекційні матеріали музею ґрунтознавства та геології було придбано за часів професора Д.В. Ключарьова у професора Р.В. Ризположенського. Деяко пізніше з'явилася значна кількість зразків ґрунтів України, Закавказзя, Туркестану, Західного Сибіру та Алтаю, зібраних Ф.І. Левченком за період дослідження цих місць з 1908 до 1923 р., а також його помічниками М.М. Годліним, М.О. Левицьким, О.Я. Харковим та К.Ф. Івановим, які зібрали зразки на Волині, а М.М. Годлін, крім того, ще й з деяких місць на Поділлі [10, 224].

Пізніше колекції музею поповнювалися у до- та післявоєнні роки не лише зразками ґрунтів, але й геологічними матеріалами. Слід зазначити, що музей ґрунтознавства в нашому університеті єдиний, не знищений війною. На сьогоднішній день це навчальна лабораторія кафедри ґрунтознавства та охорони ґрунтів (2-й навч. корпус НУБіП), що потребує оновлення експозиції [11, 82-83].

У 1900 р. при КПІ було засновано *станцію випробування землеробських машин і знарядь*, яка входила до складу лабораторій інституту. Одним із підрозділів цієї станції став

музей сільськогосподарських машин. Засновником станції та музею був видатний інженер-механік, професор К.Г. Шіндлер.

Крім музею сільськогосподарських машин, до структури випробувальної станції входили – динамометрична лабораторія, лабораторія ґрунтознавства та лабораторія точних приладів. Під керівництвом професора К.Г. Шіндлера тут було створено еталонні динамометри і точні прилади, що широко використовувались при випробуваннях машин, які здійснювались як самою станцією, так і при проведенні конкурсних випробувань в інших регіонах.

Випробувальна станція створила свою школу агрономів – машинознавців та інженерів, що спеціалізувалися на сільськогосподарських машинах. Характерною рисою цієї школи було поєднання агрономічного та інженерного напрямків дослідження сільськогосподарських машин, врахування їх впливу на структуру ґрунту та врожай.

Роботу музею, як складової частини випробувальної станції, було високо оцінено головою екзаменаційної комісії першого випуску КПІ Д.І. Менделєєвим.

Після звільнення за політичними мотивами К.Г. Шіндлера в 1911 р. із КПІ обсяги випробувань на станції було скорочено, а наукову роботу взагалі було припинено. З початком війни, в 1914 р. військове відомство Росії на її базі заснувало завод із виробництва отруйних газів. У зв'язку з цим роботи за профілем випробувальної станції довгий час не виконувались, а експонати музею були звалені на території інституту. Після ліквідації цього заводу випробувальну станцію довгий час використовували як господарство політехнічного інституту.

Станом на 1923 р. колекція музею складалася з плугів та іншого знаряддя, яке було напівзруйновано. Лише з 1925 р. керівництвом КСП, що утворився на базі колишнього агрономічного факультету КПІ, майно станції було відокремлено від суто господарського, розпочався ремонт будівель, приладів, відновлення музею та повноцінної діяльності випробувальної станції.

На 1927 р. музей мав біля 200 різних сільськогосподарських машин і знарядь. Найбільш багато було представлено відділи ґрунтообробних знарядь і сівалок. Досить цінну групу машин складала велика колекція сепараторів і маслоробок. Всі експонати музею використовувались як об'єкти для лабораторного та польового дослідження, тому доцільніше назвати цю установу *музеєм-лабораторією*. Ця цінна колекція у своєму первісному вигляді до нашого часу не дійшла, експонати музею назавжди було втрачено для нащадків [12].

На сьогодні в Україні не має державного музею сільськогосподарської техніки. Ознайомитись із зразками старої техніки, що представляє собою історичну цінність, можна тільки на заводах і виробничих об'єднаннях сільськогосподарського машинобудування, окремих вузівських музеях і кафедрах, сільськогосподарських підприємствах і колекціях ентузіастів старовини. Музеї техніки і всі інші музеї країни, де експонуються сільськогосподарські машини і знаряддя, завжди мали значний вплив на підготовку і виховання фахівців, розвиток як аграрної галузі, так і економіки країни в цілому. Тому, на часі створення в технічному інституті НУБіП *музею аграрної техніки*.

До складу сільськогосподарського відділення КПІ входила кафедра загальної зоотехнії, при ній було створено *зоотехнічний музей*. Цю кафедру з моменту заснування очолювали відомі вчені в галузі тваринництва, професори М.П. Чирвінський, І.П. Марков та В.П. Устьянцев.

У складі музею найбільш цінними на той час були повна колекція кормів, колекція скелетів овець і інших тварин, колекція моделей основних порід сільсько-господарських тварин і дуже багата колекція вовни і шкір овець всіх порід тодішньої Росії, а також багатьох закордонних порід. Особливої уваги заслуговувала колекція скелетів овець (їх було більше 120), яку зібрав професор М.П. Чирвінський і, представляла собою рідкісний за багатством остеологічний матеріал, зібраний протягом більше як 20 років, спочатку в Петровській академії, а потім перевезений звідти до Києва та значно доповнений. Цей матеріал було

одержано в результаті багаторічних спостережень за впливом недоброякісної годівлі і кастрації самців у молодому віці на особливості розвитку скелета [13, 248-249].

Зоотехнічний музей до наших днів не зберігся, хоча на сьогоднішній день у Навчально-науковому інституті тваринництва та водних біоресурсів НУБіП України зберігається колекція шкурок каракуля світового значення. Цій колекції більше 50 років.

Створення у 1920 р. при КП ветеринарного факультету, який через рік згідно з постановою Губпрофосвіти від 3 червня 1921 р. став окремим Київським ветеринарно-зоотехнічним інститутом (КВЗІ) потребувало відповідної навчальної та наукової бази. Першою організаційно оформленою одиницею при заснуванні ветеринарно-зоотехнічного факультету була кафедра нормальної анатомії.

10 жовтня 1920 р. організаційна комісія із створення КВЗІ затвердила завідувачем кафедри нормальної і патологічної анатомії ветеринарного лікаря професора С.П. Дуброву. Тоді розпочалась інтенсивна робота зі створення власної бази для проведення навчального процесу. У грудні 1922 р. у зв'язку зі смертю С.П. Дуброви завідувачем кафедри за сумісництвом був обраний директор анатомічного театру Київського медичного інституту професор Ф.О. Цешківський. В 1923 р. препаратором кафедри став студент В.Г. Касьяненко (згодом доктор біологічних наук, професор, академік АН УРСР).

У 1924 р. завідувачем кафедри став професор Б.О. Домбровський (учень академіка О.М. Северцова, згодом академік АН КазРСР), який до цього часу працював у Київському університеті. З його приходом на кафедру, очолюваний ним колектив, вже до 1926 р. створив умови для проходження курсу анатомії на трупному матеріалі, заснував кісткову базу кафедри і заклав основи *навчального музею сухих препаратів*. Заслужують на увагу воскові муляжі різних внутрішніх органів, виготовлені Ю.Б. Черновим, які до початку Великої Вітчизняної війни були окрасою музею кафедри.

У липні 1929 р. Б.О. Домбровський залишив роботу на кафедрі й переїхав до новоствореного Ветеринарного інституту в Алма-Аті. Після його від'їзду відбувалася часта зміна завідувачів кафедри, поки у 1932 р. її очолив В.Г. Касьяненко. Зусилля молодого колективу кафедри було спрямовано на підтримання створених за часів професора Б.О. Домбровського викладацьких традицій та поповнення експонатами музею. Безперервно поповнювалися остеологічні фонди, зростав і вдосконалювався відділ сухих препаратів музею, був створений відділ препаратів у рідинах, що до 1934 р. налічував близько 200 одиниць. Окрасою кафедри став багатий за кількістю і різноманітністю скелетів *порівняльно-анатомічний остеологічний музей*.

До створення музею багато зусиль доклали Г.О. Гімбельрейх (згодом професор, всесвітньо відомий порівняльний анатом) і М.Ф. Волкобой (згодом професор). Значну роботу із монтажу сухих препаратів провів Б.А. Артеменко. Слід відмітити заслуги у монтажі скелетів технічних працівників – Г.С. Берестяного (1930-1933 рр.) та С.А. Задка (1932-1938 рр.). У 1934 р. Київський ветеринарний інститут (КВТІ) було переміщено у Голосієво. В наступні два роки співробітникам кафедри довелось докласти багато зусиль, щоб надати їй вигляду, який би забезпечував нормальну роботу. Багато праці було вкладено в розбудову музею, який продовжував поповнюватись новими препаратами; в 1935-1940 рр. Г.О. Гімбельрейх створив *відділ коровійних препаратів*.

З початком Великої Вітчизняної війни КВТІ було евакуйовано до м. Свердловська, який існував на правах факультету при Свердловському сільськогоспо-дарському інституті. Під час евакуації музей залишився в Києві. У травні 1944 р. КВТІ було реєвакуйовано до звільненого від фашистських окупантів Києва, але від музею практично нічого не залишилося.

Колектив кафедри в перші повоєнні роки поряд з навчальним процесом здійснював напружену роботу з впорядкування анатомічного корпусу та навчальної бази. Основним недоліком було відсутність ділянки для розгортання музею, що негативно позначалося на роботі кафедри і в наступні роки.

У листопаді 1953 р. завідувачем кафедри за конкурсом було обрано Г.О. Гімбельрейха. І з цього періоду розпочалося збирання остеологічних наукових фондів,

але місця для створення повноцінного музею так і не з'явилося. У кінці 1970-х рр. при плануванні нового корпусу ветеринарного факультету Г.О. Гімбельрейх передбачив спеціальну кімнату для музею анатомії.

У 1987 р. завідувачем кафедри анатомії обирають професора С.К. Рудика. У 1988 р. в той час ще студент-гуртківець О.П. Мельник, нині – доцент кафедри, розпочав виготовляти окремі препарати для майбутнього музею анатомії. Слід також згадати студентів М.А. Малишева, І.В. Святного, які займалися первинною обробкою ново-прибулого трупного матеріалу. Матеріал для музею поставляли: Київський зоопарк, мисливці, пізніше він почав надходити з Нової Зеландії, Колумбії, Кіпру, Росії та ін.

На сьогодні створений О.П. Мельником музей є одним із найкращих у світі анатомічним музеєм серед факультетів ветеринарної медицини. Він налічує понад тисячу експонатів і робота з їх поповнення продовжується. У музеї зібрано експонати, що відображають порівняльну анатомічну картину багатьох представників тваринного світу: риб, амфібій, рептилій, птахів та ссавців.

У 1995 р. постало питання художнього оформлення музею, за яке разом з О.П. Мельником взялися студенти С.Б. Щукін, Ю.О. Бірук, В.Д. Бровко, С.Б. Мельник, О.П. Мусієнко, Т.М. Никифорова, К.В. Верба (всі вони зараз працюють на виробництві).

Студенти факультетів ветеринарної медицини, якості та безпеки с.-г. продукції, водних бюресурсів і аквакультури, факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва НУБіП України, а також студенти біологічного факультету Національного університету ім. Т. Шевченка, що вивчають анатомію, використовують у своїй підготовці базу музею анатомії. У 2006 р. наказом ректора музей анатомії введено до штатного розпису кафедри анатомії тварин ім. академіка В. Касьяненка як навчальну лабораторію «Музей анатомії».

Анатомічні музеї у своїй переважній більшості є суто навчальними і нерозраховані на широкий загал відвідувачів. Музей анатомії НУБіП України є виключенням із правил оскільки створений з використанням матеріалів наукових досліджень, і є значним джерелом інформації при підготовці лікаря ветеринарної медицини, проведення культурно-просвітницької і профорієнтаційної роботи серед учнів ліцеїв, коледжів та середніх загальноосвітніх шкіл. Багато учнів-відвідувачів музею у майбутньому обирають професію ветеринарного лікаря, або інші біологічні спеціальності нашого університету [14].

Велике значення має музей анатомії у проведенні ветеринарно-просвітницької роботи серед випускників Інституту ветеринарної медицини, якості та безпеки с.-г. продукції, які щорічно відвідують свою «Alma mater». Використовуються експонати музею при проведенні курсів і семінарських занять з ветеринарними працівниками та спеціалістами під час підвищення їх кваліфікації.

На кафедрі паразитології і тропічної ветеринарії існує музей паразитології. Створювався він за ініціативою і безпосередньою участю доцента О.О. Шевцова. Перші музейні експонати були виготовлені у 1950 р. У поповненні музею експонатами активну участь брали ординатор кафедри М.А. Болюра, доцент Л.Н. Заскінд. Рідкісні колекції хірургічної патології зібрав у музеї академік І.О. Поваженко; патологічної анатомії – професор Ф.М. Пономаренко та його учні.

Сьогодні експозиційний матеріал музею збирається і виготовляється згідно з методиками запропонованими академіком К.І. Скрябіним. У поповненні музею експонатами беруть активну участь викладачі кафедри – проф. В.Ф. Галат, Н.М. Сорока, доц. К.В. Дідаш, А.І. Поживіл, М.П. Прус, працюючі та особиста ініціатива яких надала змогу створити велику кількість унікальних експонатів.

Музей паразитології має два відділи: експозиційний і науковий із сховищем наукових колекцій мікропрепаратів. У музеї зібрано більше тисячі експонатів, які розміщено згідно з зоологічною систематикою (гельмінти, кліщі, комахи, найпростіші, що є паразитами тварин і людини) [15].

В 1945 р. в КСГІ була відкрита кафедра бджільництва і першим її завідувачем став В.А. Нестерводський, який з 1922 р. завідував Голосіївською пасікою. Завдяки його

наполегливій творчій діяльності як викладача і завідувача пасіки, вона швидко перетворилась в навчально-дослідну і стала одним із осередків виконання наукової програми досліджень з бджільництва. Перші підсумки організації та розгортання наукової роботи В.А. Нестерводський опублікував у 1927 р. в 3 томі «Записок КСП» у вигляді великої статті «Голосіївська дослідна пасіка та її праця».

У складі кафедри бджільництва працювали лаборант О. Горецький і препа-ратор Т. Притикіна. Виготовлені ними навчальні експонати збереглись до сьогоднішнього дня. Тоді ж, у нинішньому 4 навч. корпусі НУБіП України, було обладнано кімнату-музей для проведення занять з бджільництва.

В перші роки було створено колекцію різних систем вуликів, пасічного обладнання та реманенту. Більшість обладнання використовували у навчальному процесі. Першими аспірантами з бджільництва були В.П. Поліщук, О.Й. Іванченко, М.І. Чергик, зараховані на кафедру зоотехнії, якою завідував проф. М.М. Колесник. Спільно з доцентом В.А. Нестерводським він здійснював наукове керівництво дослідженнями з тем дисертаційних робіт аспірантів.

Наукове та організаційно-методичне керівництво навчально-дослідною лабораторією бджільництва та музеєм було покладено на Поліщука В.П., який виконував його на громадських засадах упродовж майже 40 років.

Голосіївська навчально-дослідна пасіка потребувала поліпшення в оснащенні навчального процесу і наукової роботи новими технічними засобами і лабораторним обладнанням. У 1971 р. було проведено реконструкцію двоповерхового корпусу, в якому розмістили навчальні лабораторії та музей бджільництва, впровадили засоби екранізації програмного матеріалу (навчальні кінофільми, слайди, електрифіковані стенди). На пасіці поновили вулики, виробничий інвентар, ділянки натурального показу медоносних рослин. У 1972 р. розпочалась підготовка зооінженерів спеціалізації з бджільництва. Перший випуск спеціалістів для галузі відбувся в 1977 р.

На сьогодні кафедра бджільництва займає провідне місце у проведенні пасічницької освіти серед навчальних закладів України. До 2000 р. її очолював професор В.П. Поліщук. За його ініціативи в музеї бджільництва було створено колекцію медів, яка й до нині постійно поповнюється новими зразками і є найбільшою на теренах країн СНД. Нині на кафедрі працюють: д-р с.-г. наук В.Д. Броварський (зав. кафедри з вересня 2000 р.), д-р с.-г. наук, проф. В.П. Поліщук, кандидати с.-г. наук, доц. І.І. Головецький і ст. викл. О.М. Лосев.

У 2008 р., за безпосередньої підтримки ректора НУБіП України, академіка Д.О. Мельничуком, на кафедрі відбудовано новий навчальний корпус. У його нові приміщення було перенесено і музейні експонати кафедри. Нині співробітники кафедри докладають зусиль до облаштування музею, оформлення стендів і збагачення їх новими експонатами.

Ботанічний сад НУБіП України був закладений лісничим П.Ф. Круг-Веселовським в 1928 р. у 7-му кварталі Голосіївського лісництва, на базі лісового розсадника. Насіння рідкісних деревних рослин спочатку одержували з ботанічних садів Ленінграда, Ялти, Харкова, Одеси, Ташкента та інших міст.

Сад розташований в південно-західній частині м. Києва на площі понад 53 га безпосередньо на території Голосіївського лісу. Значну частину його території займають дубово-грабові лісостани, які розміщені на різноманітних елементах хвилястого рельєфу та створюють одне з найбільш мальовничих місць зеленої зони міста. Основна частина дендрологічної колекції саду розміщена на ділянках арборетуму (9,5 га). На його території функціонує навчальна теплиця площею 450 м², де вирощують субтропічні і тропічні рослини.

У 1938 р., коли дендрарій був безпосередньо підпорядкований Київському лісотехнічному інституту (КЛТІ), першим його завідуючим було призначено ст. викл. кафедри дендрології О.В. Плетеньова. Пізніше завідуючим став дендролог І.І. Вертепний. Це їм довелося багато попрацювати по перетворенню лісового розсадника в дендрарій. В поповненні колекції брали участь науково-педагогічні працівники, зокрема, акад.

П.С. Погребняк і М.М. Гришко, проф. Н.О. Коновалов, В.Е. Шмідт, Ф.М. Русанов, член-кор. АН УРСР В.О. Поварницин, доц. М.М. Ячниченко та ін. Під час тимчасової окупації Києва німецько-фашистськими загарбниками залишені без догляду рослини були значно пошкоджені. Зокрема, пошкоджені були берези, дуби, черемха Маака, хурма, держидерево та ін.

Після закінчення війни в дендрарії почалися відновлювальні роботи, у яких брали активну участь студенти і працівники кафедри дендрології колишнього КЛТІ. Для поповнення дендрологічного саду новими видами і поліпшення його роботи багато зробив професор В.О. Поварницин, який очолював кафедру дендрології з 1946 по 1961 р.

До 1989 р. сад існував як дендрарій, яким у різні роки завідували О.В. Плетеньов, І.І. Вертепний, Б.М. Махмет, В.Г. Корейша, А.О. Сиволапенко. Його директорами були доценти А.І. Кушнір (1989-1991 рр.), А.О. Сиволапенко (1991-1996 рр.), О.С. Козьяков (1996-1999 рр.), проф. О.А. Калініченко (1999-2001 рр.), а з 2001 р. – доц. Л.І. Крупкіна.

В 1969 р. за тісний зв'язок з виробництвом та участь у виставці квітів дендрологічний сад було нагороджено Грамотою Українського товариства охорони природи. Відповідною постановою Ради Міністрів УРСР від 13.02.1989 р. № 53 *ботанічний сад* нашого університету отримав загальнодержавне визнання.

Студенти університету в ботанічному саду черпають знання, необхідні для майбутньої спеціальності, і завжди вдячні тим, чиїми руками створено цю чудову зелену скарбницю [16]. Підтримуються ділові зв'язки з вітчизняними та зарубіжними ботанічними садами.

Музей історії університету функціонує з 13 липня 1964 р. 30 червня 1966 р. він набув статусу народного музею революційної, бойової і трудової слави Української сільськогосподарської академії (УСГА). Першим завідувачем музею був С.І. Силенко, який зібрав величезну кількість матеріалів.

Семен Ілліч народився 22 травня 1914 р. у с. Мале Старосілля Смілянського району Черкаської області в сім'ї селянина-бідняка. У 1934-1936 рр. навчався в Харківському педагогічному інституті на історичному факультеті. З 1939 р. перебував у лавах Червоної Армії, учасник бойових дій періоду Великої Вітчизняної війни. Нагороджений орденами Вітчизняної війни II ступеня, Червоної Зірки та багатьма медалями. Після звільнення у запас у 1960 р. працював на різних посадах в закладах м. Києва, в т.ч. завідувачем архівом УСГА (1964-1968 рр.) та завідувачим музеєм історії УСГА (1968-1986 рр.).

Постановою колегії Міністерства культури Української РСР від 2 липня 1975 р. музею історії Української ордену Трудового Червоного Прапора сільськогосподарської академії присвоєно найменування «НАРОДНИЙ МУЗЕЙ».

З 1986 р. до 2002 р. музей очолював ветеран університету, колишній випускник, секретар комсомольської організації КСГП В.В. Котюжинський, який у 1941 р. відіграв вагомий роль в організації народного ополчення [17].

Володимир Вікторович народився 16 червня 1919 р. у м. Анан'їв Молдавської РСР (нині Одеська область). З 1937 до 1939 р. навчався на вечірньому робфаці Київського лісотехнічного інституту. У 1939 р. вступив на факультет механізації сільського господарства КСГП. За заслуги у Великій Вітчизняній війні нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня, Богдана Хмельницького та 16-ма медалями. За трудову діяльність у післявоєнні роки нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора та «Знак Пошани».

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2000 р. за № 1766 музей є державною власністю і належить до державної частини Музейного фонду України.

Наказом ректора ви 23 січня 2003 р. за № 33 Музей історії Національного аграрного університету (НАУ) шляхом об'єднання всіх музеїв університету було реорганізовано в Науковий природничо-історичний музей (НПІМ НАУ), директором якого став доцент О.П. Мельник. Він включав у себе 9 музеїв, оргвідділ з секторами по зв'язкам з громадськістю, обліку фондів музею, екскурсійної роботи та проф-орієнтації; мав вчену,

експертну, реставраційну та опікунську ради; були утворені проблемні науково-дослідні лабораторії – історії аграрної науки та освіти, морфологічних музейних технологій тощо [18].

Наказом ректора № 601 «К» від 29 червня 2006 р. «Про впорядкування штатного розпису Наукового історичного музею» було проведено повторну реорганізацію музею. В університеті окремо почали існувати музей історії університету та музей історії факультету механізації сільського господарства, інші музеї університету стали навчальними лабораторіями. У 2007-2008 рр. директором музею був доцент І.Р. Байрак, у 2009 р. директором призначено доцента Л.П. Лановіюк.

Постановою Кабінету Міністрів від 2 жовтня 2008 р. № 945 [19]. НАУ змінив свій статус та назву на НУБіП України, відповідно змінилася назва Музею – Музей історії НУБіП України [20].

I. МУЗЕЇ ІСТОРІЇ

НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
(ДИРЕКТОР ЛАНОВІЮК Л.П.)

МЕХАНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ТЕХНІЧНОГО
ІНСТИТУТУ
(ЗАВДУВАЧ ШКВИРА З.А.)

II. МУЗЕЇ – НАВЧАЛЬНІ ЛАБОРАТОРІЇ:

<u>1. АНАТОМІЇ;</u>	<u>8. ЛІСОВОЇ ЕНТОМОЛОГІЇ;</u>
<u>2. ПАТАНАТОМІЇ;</u>	<u>9. КОРМИВ;</u>
<u>3. БДЖІЛЬНИЦТВА;</u>	<u>10. ХІРУРГІЇ;</u>
<u>4. БОТАНІЧНИЙ САД;</u>	<u>11. КОНЯРСТВА;</u>
<u>5. ЗЕМЛЕРОБСТВА;</u>	<u>12. ЕПІЗООТОЛОГІЇ;</u>
<u>6. ЛІСОВИХ ЗВІРІВ ТА ПТАХІВ;</u>	<u>13. ПАРАЗИТОЛОГІЇ;</u>
<u>7. ЛІСОВОЇ ФІТОПАТОЛОГІЇ;</u>	<u>14. ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН.</u>

Експозиція музею розкриває не лише історію провідного аграрного вузу України починаючи з 1898 р. від сільськогосподарського відділення КПІ до нинішнього НУБіП України, висвітлює всі етапи його становлення, але й представляє окремі галузі науки у своїх підрозділах.

Перша зала музею присвячена сьогоденню. В центрі знаходиться макет тери-торії університету, який було виготовлено за активної участі студентів набору 2001 р. ННІ ветеринарної медицини, якості і безпеки продукції АПК, ННІ тваринництва та водних біоресурсів – В.А. Околотом, А.В. Перепелицею, В.Е. Теленковим в 2003 р.

Представлені стенди по кожному з ННІ, які входять до структури НУБіП України. Окремо весь час поновлюються стенди з міжнародної діяльності, яка бере свій початок з 1950-х років, коли на навчання в аудиторії колишнього КСГІ влилась група іноземних громадян з Китаю, Румунії, Угорщини, Болгарії. З того часу понад 3000 іноземних громадян з 89 країн світу здобули вищу освіту в університеті. Із них більше 400 осіб отримали диплом кандидата, а ще 100 — доктора наук.

Знаменною подією у міжнародній діяльності університету стало відзначення його 100-літнього ювілею в 1998 р. Цій події була присвячена міжнародна наукова конференція «Глобалізація вищої аграрної освіти і науки: стан і перспективи розвитку на рубежі XXI століття». Результатом роботи конференції стало створення Всесвітнього консорціуму вищої аграрної освіти і досліджень у сільському господарстві на чолі з Університетом штату Айова (США), Національним аграрним університетом України, Університетом ім. Гумбольдта (Німеччина) [21].

Друга зала розкриває історію від заснування КПІ 1898 р. до УСГА 1968 р. На стенді маємо особистий підпис імператора Миколи II, який отримали з музею автографів імператора Миколи II (м. Новосибірськ). В експозиції представлено праці (1900 –

1933 рр.) професорів сільськогосподарського відділення КПІ; оригінал атестату професора О.О. Табенецького 1949 р.; випускні альбоми з 1929 р.; віньєтки перших випусків інститутів довоєнного періоду; оригінали свідоцтв про закінчення КСГІ, матрикули* та студентські картки.

В 1948 р. КСГІ за успіхи у підготовці кадрів для сільського господарства та в зв'язку з 50-річчям з часу заснування, нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, який знаходиться в музейній експозиції разом з грамотою та орденською книжкою.

Окремо експозиція присвячена Великій Вітчизняній війні. Представлені: репродукція з картини Г. Фальковського «Бої в Голосієво»; стенди з портретами полковників, які командували бригадами та дивізіями під час оборони Києва 1941 р. в Голосієвському районі, ветеранів університету та Героїв Радянського Союзу. Багато уваги працівники музею приділяють пошуку, збиранню й узагальненню матеріалів про героїчну боротьбу студентів і викладачів вузу проти німецько-фашистських загарбників. Студентами були проведені розкопки в Голосієвському лісі, де були знайдені останки радянських та німецьких солдатів, що загинули, окремі елементи зброї, каски та ін.

Третя зала продовжує історію з 1968 р., коли ректорами були В.В. Юрчишин, Г.О. Богданов, А.М. Жадан. Окрема експозиція присвячена Герою України, академіку НАН України та УААН, нинішньому ректору Д.О. Мельничуку, якого було призначено на посаду ректора в 1984 р. Перший стенд розповідає про дитинство майбутнього академіка. На другому – його шлях до вершин науки від студента ветеринарного факультету УСГА з 1959 – 1964 рр., аспіранта кафедри біохімії 1965–1969 рр. (науковим керівником Дмитра Олексійовича був академік М.Ф. Гулий) до доктора біологічних наук. На третьому стенді – з 1984 р., після призначення ректором і до теперішнього часу. В експозиції оригінали дипломів, свідоцтв, грамот, подяк, що були вручені Д.О. Мельничуку, а також сувеніри, пам'ятні подарунки тощо.

Сьогодні музей відіграє роль культурологічного та наукового підрозділу НУБіП України, він є багатим джерелом вивчення історії навчального закладу та його впливу на матеріальну та духовну культуру України. Експозиція музею весь час оновлюється, крім того, музей має велике профорієнтаційне значення. Його систематично відвідують не лише викладачі, студенти, численні зарубіжні делегації, але й учні шкіл м. Києва і Київської області. Щорічно проходять «Дні відкритих дверей».

14 січня 2005 р. на факультеті механізації сільського господарства (нині механіко-технологічний) Навчально-наукового технічного інституту НУБіП, завдяки всебічній підтримці директора технічного ННІ, члена-кор. УААН, проф. Д.Г. Войтюка, декана факультету, Заслуженого працівника культури України, проф. Я.М. Михайловича та особливому ентузіазму завідувача музею доц. Г.І. Живолупа, було відкрито музей історії факультету [22].

Ідея створення музею історії факультету виникла ще у грудні 1979 р., коли відзначалось 50-річчя факультету. За цей час було проведено велику підготовчу роботу щодо пошуку матеріалів та відтворення їх в образах і документах, натурних зразках і засобах наочності. Зібрано 47 альбомів випускників факультету, архівні документи про перших професорів, які стояли біля його витоків: К.Г. Шіндлера, П.Ф. Вовка, П.В. Кучугуренка, першого декана В.Д. Нерехтського. Пошуки дозволили встановити забуті імена і пам'ятні події 1920-30-х рр. В музей надійшли документи і спогади викладачів факультету – академіка П.В. Василенка, доцентів М.Н. Бенедикта, С.П. Бублика, Л.К. Головінського, декана П.П. Кравченка [23].

Музей розміщено в одній залі – площею 65 м², де експозиція подається по двох напрямках: хронологічному і тематичному. Перший охоплює історичний період з 1929 р. до сьогодення, другий подає інформацію про життя факультету за 9-ма розділами: «Освіта», «Наука», «Наукові школи», «Виробництво», «Підготовка кадрів», «Упровадження», «Зв'язки», «Культура», «Спорт».

* Від лат. *matricula* – список, залікова книжка.

У музеї окремо розміщено фрагмент робочого місця акад. П.М. Василенка, Його наукова школа дала інженерній спільноті 10 докторів та 60 кандидатів технічних наук. Він єдиний учений України нагороджений Золотою медаллю ім. В.П. Горячкіна. П.М. Василенка занесено до світової книги «Людина ХХ століття». Тут працюють аспіранти, проводяться заняття студентських груп ННТІ, відбуваються зустрічі випускників факультету й шановних гостей, урочисті й зворушливі засідання, зокрема учасників Великої Вітчизняної війни. Тут до послуг відвідувачів є наукові бібліотеки академіка П.М. Василенко (607 екз.) і доцента Г.П. Опалко (324 екз.), а також підручники й посібники, опубліковані у свій час професорсько-викладацьким складом факультету, наукові збірники робіт минулих років, журнали й газети, які повідомляють про особливі моменти життя факультету і його співробітників [24].

Університет пишається своїми науковими школами, що були створені відомими вченими, професорами факультету, серед них – Браун М.П. (1903-1977), Заслужений діяч науки й техніки УРСР, відомий учений в галузі металознавства й термічної обробки металів; Василенко П.М. (1900-1999), член-кор. АН УРСР, академік ВАСГНІЛ, УААН і РАСГН, видатний вчений в галузі землеробської механіки; Кожевніков С.М. (1906-1988), член-кор. АН УРСР, лауреат Державної премії СРСР, Заслужений діяч науки й техніки УРСР, відомий у світі вчений по динаміці машин; Костецький Б.І. (1910-1991), Заслужений винахідник СРСР, Заслужений діяч науки УРСР, видатний вчений в галузі надійності й довговічності машин; Крамаров В.С. (1906-1986), член-кор. ВАСГНІЛ, проректор УСГА (1954-1957), віце-президент УАСГН (1957-1959), відомий учений в області сільськогосподарського машинобудування, експлуатації й ремонту машин; Погорілий Л.В. (1934-2003) – випускник факультету 1958 р., академік ВАСГНІЛ, УААН і РАСГН, лауреат Державної премії, Заслужений діяч науки і техніки України, відомий учений в галузі випробування сільськогосподарських машин.

Наступними етапами роботи ради музею є розширення і оновлення експозиції музею, створення архівно-бібліотечної частини, реставраційної майстерні та ін.

Вивчення історії земельних відносин і землеустрою є необхідним елементом підготовки висококваліфікованих спеціалістів у галузі землеустрою, земельного кадастру та земельних відносин, оскільки використання і охорона земель повинні ґрунтуватись на аналізі їхнього розвитку та об'єктивній оцінці раніше існуючих уявлень про суть земельних відносин і землеустрою, їхній зміст і форми прояву. Знання історії своєї спеціальності, крім того, є елементом професійної культури. Вивчення розвитку землеустрою дає можливість вірно оцінити стан на сьогоднішній день та задуматись про завдання землеустрою на майбутнє. У зв'язку з цим особливо цінними є експонати музею землеустрою, де висвітлена історія землеустрою в Україні. Вони є матеріальним підтвердженням змін, що відбувались у землеко-ристуванні, земельному проектуванні [25].

Колекції музею землеустрою мають велику навчальну та наукову цінність. Вони складаються з двох частин: бібліотечної, як являє собою зібрання друкованих матеріалів та технічної. Остання має велике історичне значення, включає в себе різні геодезичні та обчислювальні прилади. В музеї зібрано цінну колекцію літератури з геодезії, землевпорядкування, ґрунтознавства, починаючи з кінця ХІХ ст. Музейна експозиція поділена на етапи розвитку землеустрою в Україні. Надзвичайну історичну цінність становлять плани селянських наділів кін. ХІХ – початку ХХ ст., окремо охарактеризовано землеустрій західних областей України.

Для підвищення професійного рівня студентів, наближення практичного навчання вирощування, заготівель, первинної переробки та використання лікарських рослин, селекційно-насінницької роботи, впровадження у виробництво перспективних видів лікарських рослин, створення у різних ґрунтово-кліматичних зонах України науково-дослідних опорних пунктів і селекційних заказників, надання науково-консультаційних і технологічних послуг, проведення курсів з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з спеціалізації «Лікарське рослинництво», оновлення експозиції ботанічного саду, музею лікарських рослин у складі ННЦ охорони природи і біотехнологій НУБіП було створено навчально-науковий виробничого фітоцентр «Голосієво» (директор В. Біленко). Колекційний

фонд лікарських рослин фітоцентру зараз нараховує 150 видів, в т.ч. 41 декоративно-кущових. Із загальної колекції 42 види використовуються в офіційній медицині.

Продовжуються роботи пошуку видів, форм і популяцій лікарських рослин вітчизняної флори, які мають цінні господарсько-біологічні ознаки. Фітоцентр формує банк даних з корисних властивостей рослин, які дозволяють не тільки поліпшувати життя людини, але й надавати прямий лікувальний ефект при стресовому стані і неврастенії, порушенні серцевого тонуусу і кров'яного тиску, безсонні, інших недугах.

Після створення фітоцентром колекції лікарських рослин стало можливим проводити практику не тільки для студентів НУБіП України, а й Київського націо-нального медичного університету. У 2007 р. цією колекцією зацікавилися делегації вчених із Китаю і Швеції [26].

При відповідних кафедрах університету є також ряд інших більших чи менших музеїв – навчальних лабораторій, зокрема, лісової фітопатології, лісової ентомології, хірургії, конярства, кормів тощо.

Отже, музейне будівництво в НУБіП України має свою славну історію. Сьогодні успішно продовжують справу Ю.М. Вагнера, К.Г. Шіндлера, М.П. Чирвінського, О.О. Салганського, Г.О. Гімбельрейха, В.А. Нестерводського, С.І. Силенка та інших відомих своїх попередників такі визнані організатори і аматори музейної справи – Мельник О.П., Шквиря З.А., Стегней М.М., Дідаш К.В., Тищенко В.П., Литвин В.П., Петренко О.Ф., Броварський В.Д., Сагайдак А.В. та інші, які постійно удосконалюють форми і методи музейної роботи в нашому вузі.

На завершення історичного екскурсу в історію музейництва університету, варто зазначити, що вузівські музеї мають високий моральний потенціал в справі виховання студентської молоді, тому керівництво вузу завжди приділяло розвитку музейної справи належну увагу, надавало необхідну допомогу в справі зміцнення її матеріальної бази. Музеї відіграють важливу роль в становленні і формуванні громадянського суспільства, це острівці історії, які відроджують, зберігають і примножують славу України, видатних людей та їх спадщину, висвітлюють шлях розвитку не тільки держави в цілому, а й конкретних установ, в нашому випадку конкретного навчального закладу, виховують нові покоління для нашого майбутнього.

1. Українська радянська енциклопедія. – Т. 7. – К.: Головна редакція УРЕ, 1982. – С. 158.
2. Артюх Л.Ф., Балушок В.Г., Бондаренко Г.Б. та ін. Українська культура першої половини XIX століття // Історія української культури: У 5 т. // НАН України / Б.Є. Патон (голов. ред.). — Т. 4, кн. 1. — К.: Наукова думка, 2008. — 1008 с.
3. Івахненко Т.П., Мельник О.П. Історія розвитку музейної справи у Національному аграрному університеті України // Збірник праць наукового природничо-історичного музею Національного аграрного університету // Редкол.: О.П. Мельник (відп. ред.) та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — Вип. 1. — С. 77.
4. 3 історії політики праці та соціального захисту в Україні. www.mlsp.gov.ua
5. Музейна справа у Національному аграрному університеті України. — За сільськогосподарські кадри. — 2004, 15 жовтня. - № 10. — С. 3.
6. Діденко В.В. Нарис історії Національного аграрного університету (До сторіччя заснування). — К.: Аграрна наука, 1998. — С. 14.
7. Івахненко Т.П., Мельник О.П. Вказана праця. — С. 78-81.
8. Свириденко В.Є. Кузня лісогосподарських кадрів (До 165-річчя лісогосподарського факультету НАУ). — К.: Арістей, 2005. — 128 с.
9. Поточний архів Наукового історичного музею НУБіП України. Наказ ректора по НАУ № 601 «К» від 29 червня 2006 р. «Про впорядкування штатного розпису Наукового історичного музею НАУ».
10. Левченко Ф.І. Кафедра ґрунтознавства // Київський політехнічний і Київський сільськогосподарський інститути XXV років. (1898 – 1923). Ювілейний збірник. — К.: Київ-Друк, 1924. — 279 с.
11. Івахненко Т.П., Мельник О.П. Вказана праця. — С. 82-83.
12. Мудрук Р.С., Шквиря З.А. Підготовка інженерів і агрономів: нотатки з історії музею станції випробування сільськогосподарської техніки. Національного аграрного університету // Редкол. О.П. Мельник (відп. ред.) та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — Вип. 1. — С. 182 – 188.
13. Київський політехнічний і Київський сільськогосподарський інститути XXV років. (1898 – 1923). Ювілейний збірник. — К.: Київ-Друк, 1924. — 279 с.
14. Костюк В.В. Музей анатомії Національного аграрного університету сьогодні. Національного аграрного університету / Редкол. О.П. Мельник (відп. ред.) та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — Вип. 1. — С. 117 – 121.

15. [Дідаш К.В. Сучасні методи роботи музею паразитології у підготовці фахівців ветеринарної медицини // Збірник праць наукового природничо-історичного музею Національного аграрного університету / Редкол.: О.П. Мельник \(відп. ред.\) та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – Вип. 1. – С. 70-74.](#)
16. [Сиволапенко А. Дендрологічний сад. – За сільськогосподарські кадри. – 1988. Квітень.](#)
17. [Беренштейн Л.Ю. Голосіївський рубіж \(до 68-річчя героїчної оборони Києва в 1941 р.\). – Україна крізь віки. – 2009. – С. 36.](#)
18. Поточний архів музею історії НУБіП України. Наказ ректора по НАУ № 33 від 23.01.2003 р. «Про реорганізацію музею історії НАУ».
19. Там само. [Постанова Кабінету Міністрів України № 945 від 30.10.2008 р. «Питання Національного аграрного університету». Про перейменування Національного аграрного університету в Національний університет біоресурсів і природокористування України.](#)
20. Там само. [Положення про музей історії Національного університету біоресурсів і природокористування України. Затверджено 14.07.2009 р.](#)
21. [Глобалізація вищої аграрної освіти і науки: стан і перспективи розвитку на рубежі XXI століття. Матеріали міжнародної наукової конференції. Київ, 1998. <http://www.gchera.nauu.kiev.ua>.](#)
22. Поточний архів музею історії НУБіП України. «Про створення музею історії факультету механізації сільського господарства». Наказ ректора по НАУ № 612 від 28.12.2004 р.
23. [Живолуп Г.І. До 75-річчя – музей історії факультету // Збірник праць наукового природничо-історичного музею НАУ / Редкол.: О.П. Мельник \(відп. ред.\) та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – Вип. 1. – С. 75-76.](#)
24. [Шквиря З.А. Музей истории факультета: настоящее и перспектива // Технічний музей: історія, досвід, перспективи. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: НАУ, 2008. – С. 58 – 61.](#)
25. [Кривов В.М., Франко О.В. До питання про необхідність створення музею землеустрою в Національному аграрному університеті // Редкол. О.П. Мельник \(відп. ред.\) та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – Вип. 1. – С. 122 – 127.](#)
- 4-26. [Біленко В. Фітоцентр «Голосієво». – За сільськогосподарські кадри. - № 2. – 2008, 15 лютого.](#)

References

1. *Ukrainska radianska entsyklopediia*. – Т. 7. – К.: Holovna redaktsiia URE, 1982. – С. 158.
2. *Artiukh L.F., Balushok V.H., Bondarenko H.B. ta in. Ukrainska kultura pershoi polovyny XIX stolittia // Istoriiia ukrainsoi kultury: U 5 t. // NAN Ukrainy / B.Ye. Paton (holov. red.). — Т. 4, kn. 1. — К.: Naukova dumka, 2008. — 1008 s.*
3. *Ivakhnenko T.P., Melnik O.P. Istoriiia rozvytku muzeinoi spravy u Natsionalnomu ahrarnomu univer-syteni Ukrainy // Zbirnyk prats naukovoho pryrodnycho-istorychnoho muzeiu Natsionalnoho ahrar-noho universytetu // Redkol.: O.P. Melnik (vidp. red.) ta in. – K.: NNTs IAE, 2004. – Vyp. 1. – S. 77.*
4. *Z istorii polityky pratsi ta sotsialnoho zahystu v Ukraini. www.mlsp.gov.ua.*
5. *Muzeina sprava u Natsionalnomu ahrarnomu universyteni Ukrainy. – Za silskohospodarski kadry. – 2004, 15 zhovtnia. - № 10. – S. 3.*
6. *Didenko V.V. Narys istorii Natsionalnoho ahrarnoho universytetu (Do storichchia zasnuvannia). – K.: Ahrarna nauka, 1998. – S. 14.*
7. *Ivakhnenko T.P., Melnik O.P. Vkazana pratsia. – S. 78-81.*
8. *Svyrydenko V.Ye. Kuznia lisohospodarskykh kadriv (Do 165-richchia lisohospodarskoho fakultetu NAU). – K.: Aristei, 2005. – 128 s.*
9. *Potochnyi arkhiv Naukovoho istorychnoho muzeiu NUBiP Ukrainy. Nakaz rektora po NAU № 601 «K» vid 29 chervnia 2006 r. «Pro vporiadkuvannia shtatnoho rozplysu Naukovoho istorychnoho muzeiu NAU».*
10. *Levchenko F.I. Kafedra hruntovnavstva // Kyivskiy politekhnichnyi i Kyivskiy silskohospodarskyy instytuty XXV rokiv. (1898 – 1923). Yuvileinyi zbirnyk. – K.: Kyiv-Druk, 1924. – 279 s.*
11. *Ivakhnenko T.P., Melnik O.P. Vkazana pratsia. – S. 82-83.*
12. *Mudruk R.S., Shkvyra Z.A. Pidhotovka inzheneriv i ahronomiv: notatky z istorii muzeiu stantsii vyprobuвання silskohospodarskoi tekhniky. Natsionalnoho ahrarnoho universytetu // Redkol. O.P. Melnik (vidp. red.) ta in. – K.: NNTs IAE, 2004. – Vyp. 1. – S. 182 – 188.*
13. *Kyivskiy politekhnichnyi i Kyivskiy silskohospodarskyy instytuty XXV rokiv. (1898 – 1923). Yuvileinyi zbirnyk. – K.: Kyiv-Druk, 1924. – 279 s.*
14. *Kostiuk V.V. Muzei anatomii Natsionalnoho ahrarnoho universytetu sohodni. Natsionalnoho ahrarnoho universytetu / Redkol. O.P. Melnik (vidp. red.) ta in. – K.: NNTs IAE, 2004. – Vyp. 1. – S. 117 – 121.*
15. *Didash K.V. Suchasni metody roboty muzeiu parazytolohii u pidhotovtsi fahivtsiv veterynarnoi medytsyny // Zbirnyk prats naukovoho pryrodnycho-istorychnoho muzeiu Natsionalnoho ahrarnoho universytetu / Redkol.: O.P. Melnik (vidp. red.) ta in. – K.: NNTs IAE, 2004. – Vyp. 1. – S. 70-74.*
16. *Syvolapenko A. Dendrolohichnyi sad. – Za silskohospodarski kadry. – 1988. Kvitenn.*
17. *Berenshtein L.Yu. Holosiivskiy rubizh (do 68-richnytsi heroichnoi oborony Kyieva v 1941 r.). – Ukraina kriz viky. – 2009. – S. 36.*
18. *Potochnyi arkhiv muzeiu istorii NUBiP Ukrainy. Nakaz rektora po NAU № 33 vid 23.01.2003 r. «Pro reorhanizatsiiu muzeiu istorii NAU».*

19. Tam samo. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 945 vid 30.10.2008 r. «Pytannia Natsionalnoho ahrarnoho universytetu». Pro pereimenuvannia Natsionalnoho ahrarnoho universytetu v Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy.
20. Tam samo. Polozhennia pro muzei istorii Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Zatverdzheno 14.07.2009 r.
21. Globalizatsiia vyshchoi ahrarnoi osvity i nauky: stan i perspektyvy rozvytku na rubezhi XXI stolittia. Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Kyiv. 1998. <http://www.gchera.nauu.kiev.ua>.
22. Potochnyi arkhiv muzeiu istorii NUBiP Ukrainy. «Pro stvorennia muzeiu istorii fakultetu mehanizatsii silskoho hospodarstva». Nakaz rektora po NAU № 612 vid 28.12.2004 r.
23. *Zhyvolup H.I.* Do 75-richchia – muzei istorii fakultetu // Zbirnyk prats naukovoho pryrodnycho-istorychnoho muzeiu NAU / Redkol.: O.P. Melnik (vidp. red.) ta in. – K.: NNTs IAE, 2004. – Vyp. 1. – S. 75-76.
24. *Shkvyra Z.A.* Muzei istorii fakulteta: nastoyashchee i perspektiva // Tehnichnyi muzei: istoriia, dosvid, perspektyvy. Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. – K.: NAU, 2008. – S. 58-61.
25. *Kryvov V.M., Franko O.V.* Do pytannia pro neobhidnist stvorennia muzeiu zemleustroiu v Natsionalnomu ahrarnomu universyteti // Redkol. O.P. Melnik (vidp. red.) ta in. – K.: NNTs IAE, 2004. – Vyp. 1. – S. 122 – 127.
26. *Bilenko V.* Fitotsentr «Holosiievo». – Za silskohospodarski kadry. - № 2. – 2008, 15 liutoho.

Коломиец С.С.

Музейное наследие Национального университета биоресурсов и природопользования Украины: история и современность.

В статье показано исторические истоки, процесс развития и современное состояние музейного строительства в одном из ведущих высших учебных заведений Украины аграрного профиля – Национальном университете биоресурсов и природопользования Украины. Охарактеризованы особенности и определено значение имеющихся музейных учреждений в культурно-просветительской и научно-организационной работе. Указано, что музейное дело в университете имеет свою славную историю. Отмечено место инициаторов и активных участников музейного строительства в университете

Отмечено роль музеев учебного заведения в учебно-воспитательном процессе. Стоит отметить, что вузовские музеи имеют высокий нравственный потенциал в деле воспитания студенческой молодежи, поэтому руководство университета всегда уделяло развитию музейного дела должное внимание, предоставляло необходимую помощь в деле укрепления их материальной базы.

Ключевые слова: *Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, музеи университета, музейное дело, экспонаты.*

Kolomiets S.S.

Heritage Museum of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine: Past and Present.

The article shows the historical origins, the development and current status of the museum building in one of the leading higher educational institutions of Ukraine Agrarian Profile – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Author determined features and outlines the current value of museum institutions in the cultural, educational, scientific and organizational work. Indicated that museums in NUBiP has a glorious history. Marked place initiators and active participants in the construction of the museum at the university. Specified role museums institution in the educational process.

It should be noted that university museums have high moral potential in the education of students, therefore, administration of the university has always paid due attention to the museum, provided necessary assistance in strengthening its financial base.

Museums play an important role in the establishment and formation of civil society. They revive, preserve and increase the glory of the state, prominent people and their heritage, highlight the path of not only the state in general, but also specific institutions.

Keywords: *National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, university museum, museology, exhibits.*

* * *